

Podstawa programowa

wiedza o społeczeństwie, etap II, rok szkolny, od którego obowiązuje: 2024 / 2025, oficjalna

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej ze zmianami z dnia 28 czerwca 2024 r.

Cele kształcenia - wymagania ogólne:

I. Wiedza i rozumienie. Uczeń:

- 1) wyjaśnia podstawowe prawidłowości życia społecznego, w tym funkcjonowania grup społecznych oraz społeczności lokalnej i regionalnej oraz wspólnoty etnicznej i państwowej
- 2) uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych i stosuje je w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy
- 3) wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej
- 4) przedstawia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej i podstawowe organy władz publicznych
- 5) ma podstawową wiedzę na temat praw człowieka, środków masowego przekazu oraz wybranych spraw międzynarodowych
- 6) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji wydarzeń życia społecznego, w tym publicznego.

II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń:

- 1) znajduje informacje na temat życia społecznego, w tym publicznego
- 2) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat wydarzeń z życia społecznego, w tym publicznego.

III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:

- 1) rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych
- 2) wyjaśnia związek między godnością a prawami, które mu przysługują
- 3) przedstawia własne prawa i obowiązki
- 4) powiększa treść własnej tożsamości lokalnej, regionalnej, etnicznej i obywatelskiej
- 5) rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu
- 6) argumentuje zasadność postaw obywatelskich - m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji
- 7) rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń:

- 1) komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego, oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu
- 2) rozpoznaje przypadki wymagające postaw asertywnych
- 3) współpracuje z innymi - dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich
- 4) wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności
- 5) korzysta z prostych procedur oraz z możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego - wskazuje, gdzie załatwić proste sprawy urzędowe.

Zalecane warunki i sposób realizacji:

Nadrzędnemu celowi kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie - kształtowaniu postaw obywatelskich i prospołnotowych - sprzyjać ma nabywanie wiedzy i rozwijanie umiejętności dotyczących kolejnych kręgów środowiskowych, z którymi styka się uczeń: od rodziny i szkoły przez wspólnotę lokalną i regionalną, aż do wspólnoty narodowej, państwowej i międzynarodowej. Kształcenie to ma umożliwiać rozwój umiejętności refleksyjnej obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, w tym życia publicznego. Konieczna jest taka realizacja treści nauczania, aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka - członka poszczególnych grup i wspólnot społecznych. Sprzyjać to ma rozwojowi umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym. Kształcenie to ma także prowadzić do ugruntowania postaw szacunku dla dziedzictwa narodowego i ogólnowsiatowego oraz ciekawości poznawczej, otwartości i tolerancji.

W nauczaniu wiedzy o społeczeństwie powinno się stwarzać sytuacje edukacyjne, w których uczeń stosuje i doskonali swoje kompetencje komunikacyjne i społeczne, w tym poszczególne metody autoprezentacji, rozwiązywania konfliktów i problemów, współdecydowania - np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale I pkt 2-5 czy dziale III pkt 2. Ma ono także uświadomić uczniom ich własne prawa i obowiązki. Treści nauczania sformułowano tak, aby uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne - przy czym poza formami konwencjonalnymi uwypuklono także te niekonwencjonalne. Sprzyjać ma to kreowaniu aktywnych postaw w życiu społecznym, ale i brania odpowiedzialności za własne wybory i czyny.

W celu rozwijania umiejętności komunikacji i współdziałania powinno się stosować różne metody pracy grupowej, w tym uczniowskie projekty edukacyjne (każdy uczeń powinien uczestniczyć w dwóch projektach - np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale VI pkt 5 i dziale VII pkt 4). Należy także wykorzystywać różne formy dyskusji - np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale VI pkt 6, dziale VIII pkt 5, dziale IX pkt 5 i dziale XII pkt 4.

W kształceniu kompetencji pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania, analizy i prezentacji informacji o życiu społecznym, w tym publicznym, powinna być wykorzystywana technologia informacyjno-komunikacyjna. Istotne jest korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych, w tym organów samorządowych, organów władzy publicznej, czy organizacji społecznych. Niezbędna jest również praca z różnymi typami przekazu (np. interaktywnymi). W miarę możliwości ważne byłoby również pozyskiwanie informacji w toku wycieczki edukacyjnej (w tym wirtualnej, wykorzystując dedykowane aplikacje) do wybranych instytucji np. do urzędu gminy (miasta / dzielnicy). Można także - za zgodą rady pedagogicznej i rodziców - realizować niektóre treści nauczania poprzez lekcje organizowane we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, instytucjami oferującymi usługi poradnictwa zawodowego oraz organizacjami pozarządowymi.

Wymagania szczegółowe:

I.

Społeczna natura człowieka. Uczeń:

I.1)

uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną, wyjaśnia znaczenie potrzeb społecznych człowieka (kontaktu, przynależności, uznania),

I.2)

wymienia cechy grup społecznych, charakteryzuje grupę koleżeńską i grupę nastawioną na realizację określonego zadania, uzasadnia, że efektywna współpraca przynosi różne korzyści,

I.3)

rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej i grupowej, wyjaśnia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji,

I.4)

podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie, uzasadnia, że można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań innych ludzi lub przeciwstawić się im,

I.5)

uzasadnia, że konflikt w grupie może wynikać z różnych przyczyn (sprzeczne interesy, inne cele), przedstawia sposoby rozwiązywania konfliktów oraz analizuje ich zalety i wady.

II.

Rodzina. Uczeń:

II.1)

charakteryzuje rodzinę jako grupę społeczną, przedstawia rolę rodziców i osób starszych w rodzinie, analizuje wartości ważne dla jego rodziny,

II.2)

analizuje wpływ, jaki rodzina wywiera na dzieci, przedstawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie,

II.3)

wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe, wymienia główne źródła jego dochodów i kategorie wydatków, planuje jego budżet.

III.

Szkoła i edukacja. Uczeń:

III.1)

przedstawia funkcje szkoły,

III.2)

charakteryzuje klasę szkolną i życie szkolnej społeczności, przedstawia działania samorządu uczniowskiego,

III.3)

wymienia prawa i obowiązki ucznia, rozpoznaje przypadki naruszania praw uczniów oraz pracowników szkoły, przedstawia sposoby dochodzenia praw, które zostały naruszone.

IV.

Prawa człowieka. Uczeń:

IV.1)

uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych, wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka, analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka,

IV.2)

wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka (na przykładzie praw i wolności osobistych zawartych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej),

IV.3)

wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka,

IV.4)

podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka,

IV.5)

wymienia prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne,

IV.6)

wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione, wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań,

IV.7)

przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka, uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości.

V.

Nieletni wobec prawa. Uczeń:

V.1)

rozpoznaje zachowania związane z przemocą fizyczną i psychiczną, w tym werbalną, wobec siebie i innych, wymienia osoby i instytucje, które należy powiadomić w takich sytuacjach,

V.2)

przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z zasobów Internetu, rozpoznaje przemoc w cyberprzestrzeni i wyjaśnia, jak należy na nią reagować,

V.3)

wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw,

V.4)

przedstawia uprawnienia policjantów i funkcjonariuszy innych służb porządkowych oraz swoje prawa w kontakcie z tymi służbami.

VI.

Społeczność lokalna. Uczeń:

VI.1)

wymienia zadania samorządu gminnego,

VI.2)

przedstawia, jak zorganizowany jest urząd gminy (miasta / dzielnicy),

VI.3)

wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście / dzielnicy), przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane, podaje uprawnienia tych organów,

VI.4)

podaje, kto pełni funkcje wójta / burmistrza / prezydenta miasta i przewodniczącego rady gminy / miasta, znajduje w mediach lokalnych informacje na temat publicznych działań osób pełniących funkcje w organach samorządu terytorialnego,

VI.5)

znajduje i przedstawia informacje na temat swojej gminy, wydarzeń i postaci z jej dziejów,

VI.6)

rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej), formułuje sądy dotyczące tych problemów.

VII.

Społeczność regionalna. Uczeń:

VII.1)

znajduje i przedstawia podstawowe informacje o swoim regionie, wydarzenia i postaci z jego dziejów, lokalizuje własne województwo i powiaty wchodzące w jego skład oraz pozostałe województwa,

VII.2)

wymienia przykładowe zadania samorządu powiatowego i województwa,

VII.3)

wymienia organy stanowiące i wykonawcze samorządu powiatowego i województwa, przedstawia, jak są one wybierane i jak mogą zostać odwołane, podaje zadania tych organów,

VII.4)

przedstawia tradycje i zwyczaje swojej społeczności regionalnej.

VIII.

Wspólnoty narodowe / etniczne i ojczyzna. Uczeń:

VIII.1)

wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej / etnicznej oraz co łączy człowieka z ojczyzną - Polską, przedstawia te więzi na własnym przykładzie,

VIII.2)

wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości, wymienia konstytucyjne obowiązki obywatela,

VIII.3)

analizuje symbole Rzeczypospolitej Polskiej, wyjaśnia, czym powinna przejawiać się postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka,

VIII.4)

wymienia mieszkające w Polsce mniejszości narodowe i etniczne, grupę posługującą się językiem regionalnym oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) i lokalizuje miejsca ich zwartego zamieszkiwania, przedstawia - za Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej - prawa przysługujące etnicznym grupom mniejszościowym,

VIII.5)

uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową / etniczną, państwową / obywatelską, europejską), rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom.

IX.

Udział obywateli w życiu publicznym - społeczeństwo obywatelskie. Uczeń:

IX.1)

podaje cnoty obywatelskie (np. odpowiedzialność, troska o dobro wspólne, aktywność, przedsiębiorczość, solidarność, roztropność, tolerancja, odwaga cywilna), wykazuje, odwołując się do działań wybitnych Polek i Polaków, znaczenie ich urzeczywistnienia dla pożytku publicznego,

IX.2)

przedstawia cele i formy działań organizacji pozarządowych aktywnych w społeczności lokalnej i regionie, wykazuje, że działalność tego typu prowadzi do realizacji różnorodnych potrzeb,

IX.3)

przedstawia cele i przykłady działania organizacji społecznych skupiających młodych ludzi w Polsce, wyjaśnia ideę wolontariatu i przedstawia formy działalności wolontariuszy,

IX.4)

przedstawia formy wpływania obywateli na decyzje władz samorządowych, przykłady realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich oraz przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady gminy / miasta,

IX.5)

uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym, rozpoznaje przejawy ich łamania i podaje skutki takich działań.

X.

Środki masowego przekazu. Uczeń:

X.1)

przedstawia funkcje i rodzaje środków masowego przekazu, wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa,

X.2)

znajduje w mediach wiadomości na wskazany temat, odróżnia informacje o faktach od komentarzy i opinii, wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy,

X.3)

wskazuje cele kampanii społecznych, analizuje materiały z wybranej kampanii tego rodzaju,

X.4)

wykazuje znaczenie opinii publicznej, znajduje w Internecie komunikaty z badań opinii publicznej oraz odczytuje i interpretuje proste wyniki takich badań.

XI.

Demokracja w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:

XI.1)

wymienia podstawowe cechy i funkcje państwa, wyjaśnia, czym zajmuje się władza państwowa,

XI.2)

wyjaśnia zasadę suwerenności narodu, przedstawia sprawy, które mogą być poddane pod referendum,

XI.3)

wyjaśnia zasadę przedstawicielstwa (demokracji pośredniej), przedstawia zasady wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasady działania i najważniejsze kompetencje izb parlamentu,

XI.4)

wyjaśnia zasadę pluralizmu politycznego, wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawia cele działania partii politycznych oraz wykazuje, że konkurują one w życiu publicznym, znajduje informacje na temat działań wybranej partii (jej struktur regionalnych lub centralnych),

XI.5)

wyjaśnia zasadę republikańskiej formy rządu, przedstawia sposób wyboru i podstawowe kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, znajduje informacje o działaniach urzędującego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,

XI.6)

wyjaśnia zasadę państwa prawa, w tym zasady niezależności sądów i niezawisłości sędziów, wyjaśnia zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego,

XI.7)

wyjaśnia zasadę konstytucjonalizmu, podaje szczególne cechy konstytucji, znajduje w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przepisy dotyczące wskazanej kwestii, podaje kompetencje Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej,

XI.8)

wyjaśnia zasadę trójpodziału władzy, objaśnia konieczność poparcia większości sejmowej dla Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej (bądź jej działań), przedstawia podstawowe kompetencje Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, podaje imię i nazwisko urzędującego prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, wykazuje, że decyzje podejmowane w wybranym ministerstwie mają wpływ na życie jego rodziny.

XII.

Sprawy międzynarodowe. Uczeń:

XII.1)

wymienia cele i przejawy działania Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego,

XII.2)

wymienia cele działania Unii Europejskiej, przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w tej organizacji dla pracowników i osób podróżujących, znajduje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim regionie,

XII.3)

przedstawia działalność Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego,

XII.4)

formułuje sądy w sprawach wybranych problemów społecznych współczesnego świata, rozważa propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie.